

УДК: 631. 147

JEL Classification: L 150: Q 100

© Меглей В.І., 2017

Чернівецький національний університету імені Юрія Федьковича, Чернівці

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕЧНІСТЮ АГРАРНОГО ПРОДУКТУ

Проаналізовано складові відтворення вітчизняного аграрного сектора на нових засадах у контексті формування аграрного продукту регламентованого рівня якості та екологічної безпечності. Систематизовано принципи управління процесами створення сукупного аграрного продукту за якісними параметрами. Досліджено окремі специфікації аграрної продукції, які потрібно практично враховувати на рівні аграрного сектора національної економіки та окремих господарюючих суб'єктів. Дано порівняльну характеристику якості та екологічної якості аграрної продукції за соціальними, техніко-технологічними, санітарно-гігієнічними та екологічними показниками. Досліджено методологічний розподіл функціональних параметрів у системі створення сукупного аграрного продукту за параметрами «якість-відтворення-безпечність». Запропоновано авторське бачення напрямів підвищення економічної якості у процесі аграрного господарювання та виробництва аграрного продукту.

Ключові слова: аграрна сфера, аграрний сектор економіки, аграрна політика, сукупний аграрний продукт, аграрна продукція, якість, екологічна безпечність

Постановка проблеми. Розвиток аграрної сфери як складної за структурою, багатоаспектної за функціонування та цільовим призначенням в умовах сучасної економіки України є одним із соціально-економічних пріоритетів. Вагомим аспектом є створення й постійне відтворення сукупного аграрного продукту як стратегічно орієнтованого, соціально необхідного та економічно доцільного. Рівень якості та безпечності аграрної продукції – визначальна характеристика, яка відображає сучасні суспільні потреби й формує виробничі цінності нового покоління, в основі яких перебуває уміле поєднання комерційного інтересу товаровиробників-аграріїв і потреб суспільства у якісній сільськогосподарській сировині та відповідних харчових продуктах. Важливим є також вихід конкурентоспроможної вітчизняної аграрної продукції на світові, зокрема європейські ринки.

Процеси формування аграрного продукту за технічно регламентованими параметрами якості та безпечності в сучасних умовах господарювання на рівні національного аграрного сектора детерміновані й потребують ефективних управлінських рішень із залученням відповідних інституціональних структур з одночасними ринковими орієнтирами вільного комерційного вибору. Аналіз процесів управління якістю й екологічною безпечністю аграрної продукції як кінцевого етапу вітчизняного аграрного виробництва дозволяє стверджувати про значну кількість проблем, пов'язаних із складністю нормативно-технічного забезпечення усіх сільськогосподарських процесів і потребує розробки сучасних принципів менеджменту. Тому, тематика

авторського дослідження актуальна як у методологічному аспекті, так і в методичному відображенні у практиці вітчизняного аграрного господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливості вдосконалення параметрів якості в аграрному секторі національної економіки та виробництві аграрного продукту високого рівня якості акцентує увагу значна кількість вітчизняних учених-економістів у достатньо різноманітних методологічних спрямуваннях. У числі піонерських – напрацювання Ю.М. Лопатинського та Т.Л. Шкабари щодо перспектив формування нових стандартів якості аграрної продукції [1]. Дослідник Р.І. Буряк обґрунтовує значення якості продукції як важливої передумови виходу вітчизняних аграрних підприємств на світові ринки [2] та пропонує окремі підходи до оцінки якості діяльності підприємств аграрної сфери, зокрема з позицій постійного самовдосконалення [3]. Науковці Н.В. Тахтаї, О.І. Мощенко аналізують методики розрахунків економічної ефективності процедури стандартизації, основні методичні принципи та положення визначення економічної ефективності підвищення якості продукції [4]. Б.М. Криворук систематизує існуючі організаційно-економічні підходи в Україні до функціонування процесу контролю якості аграрної продукції [5].

Методично дотичні до зазначеної тематики досліджень і питання управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств у концептуальному вимірі та з позицій формування якості аграрної продукції, виявлення факторів, які регламентують рівень якості, що відображено у працях А.В. Трум [6],

Г.С. Тимофєвої, О.В. Крюковської [6] та інших дослідників. Висвітлюється еволюційний розвиток менеджменту якості в діяльності суб'єктів аграрного господарювання у дослідженнях К.В. Ткаченко [8] та ін.

Особливої актуальності для подальшого прогресивного розвитку вітчизняної аграрної сфери з погляду управління безпечністю сільськогосподарської та харчової продукції набуває впровадження міжнародної системи НАССР на аграрних підприємствах, що представлено у працях таких дослідників як Г. Кулешова [9], О.В. Лапін, В.П. Фрідріф [10], С.С. Березова [11] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою авторського дослідження є розвиток теоретико-методологічних і прикладних засад управління процесами створення сукупного аграрного продукту за принципами поєднання економічної, екологічної та соціальної якості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перспективи відтворення вітчизняного аграрного сектора на нових засадах слід розглядати як створення сукупного аграрного продукту високої якості та екологічної безпечності, що корелює із сучасними європейськими та світовими принципами. Сукупний аграрний продукт, в авторській методологічній розробці, є складною системою, що відображає процеси та результат сільськогосподарської діяльності, охоплює природні, матеріально-технічні та людські ресурси, задіяні в основних агровиробничих циклах, відшкодовує (з певною періодичністю) інфраструктурні елементи аграрного господарювання, створюючи аграрну продукцію. Основним змістом розвитку системи аграрного господарювання є виробництво, підтримування на необхідному якісному рівні складових формування властивостей сукупного аграрного продукту (на основі поєднання процесів державного управління й ринкового саморегулювання) та комерційна реалізація кінцевої продукції (табл. 1).

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до якості сукупного аграрного продукту на всіх етапах його створення та ринкової реалізації. Якість є інтегральним показником характеристики аграрних процесів (як поточних, так і сукупних), організації аграрних економічних відносин, надання відповідних послуг, властивостей кінцевої аграрної продукції, основним важелем споживчих переваг. Таке трактування якості відображено на сучасному етапі у практиці аграрного господарювання економічно розвинених країн,

зокрема європейських. Щодо вітчизняного аграрного господарства, тут є певні невідповідності. Так, методологічно розроблено курс України на сталий розвиток, затверджено «Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [12], де відображені першочергові пріоритети реалізації, зокрема необхідність реформ у сільському господарстві. Разом із тим, методика таких процесів ще далека від досконалості.

Забезпечення інтегрованих параметрів якості в аграрному секторі України має регламентовані необхідності та значні ринкові перспективи, зокрема з позицій євроінтеграції та підвищених вимог до рівня якості й екологічної безпечності як кінцевої аграрної продукції, так і усіх технологічних процесів. У контексті до зазначеного, йдеться про багатоаспектні розуміння якості в системі вітчизняного аграрного господарювання та розвитку можливостей удосконалення як на загальнонаціональному рівні, насамперед йдеться про розвиток державного управління на оновлених засадах і на рівні окремих суб'єктів аграрних відносин з позицій розробки механізмів практичної реалізації. Створення вітчизняного аграрного продукту за високими параметрами якості у процесі сільського господарювання, на нашу думку, буде можливим за таких умов:

- практична реалізація можливостей держави щодо підвищення загальної соціально-економічної значущості вітчизняної системи аграрного господарювання в широкому розумінні, позиціонування України як сучасної передової аграрної країни з давніми селянськими традиціями;

- оновлення аграрної політики України за якісними мотиваціями та використання для цього різних механізмів забезпечення – виробничих, соціальних, психологічних, комерційних тощо;

- орієнтація аграрної освіти на сучасні якісні та екологічнобезпечні методи ведення аграрного господарювання;

- соціально зорієнтовані й індивідуалізовані мотивації до ведення аграрного господарювання, підвищення цінності праці вітчизняного аграрія та його різнорівневих адаптацій до соціально-культурних цінностей держави;

- забезпечення потреби у практичному формуванні якості як сукупності відповідно орієнтованих організаційних структур, диференціації ресурсів та їх раціонального використання для здійснення управління якістю продукту.

Складові управління процесами створення сукупного аграрного продукту (за якісними параметрами)

Елементи управління	Спрямування управлінських дій	
Соціально-економічні передумови вдосконалення аграрного продукту	Соціальні мотивації	Економічні результати
	Підвищення рівня зайнятості сільського населення; культурний розвиток сільської місцевості України; оновлення інфраструктури сільських територій, розвиток додаткових видів діяльності (як сільськогосподарського, так і іншого підприємницького спрямування) та надання супутніх послуг	Концентрація економічного потенціалу в агропродовольчій системі; виробництво необхідної для суспільства сільськогосподарської продукції (за кількісними та якісними показниками); позитивний комерційний та фінансово-економічний результат діяльності
Агровиробничі ресурси	Ефективне управління ресурсами	
	Природно-кліматичними ресурсами	Матеріально-технічними ресурсами та людським капіталом
Аграрна продукція	Управління процесами забезпечення якості / конкурентоспроможності аграрної продукції	
	Формування показників якості продукції регламентованого рівня на основі державного технічного регулювання та оцінювання за принципами метрології, кваліметрії, стандартизаційними вимогами	Забезпечення виробництва конкурентоспроможної аграрної продукції, яка буде відповідати високим вимогам споживачів і конкурувати як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках
Аграрний та інші ринки	Розвиток вітчизняного аграрного ринку	
	Реструктуризація аграрних відносин	Сегментування аграрного ринку
	Формування ефективних стратегій аграрного бізнесу, вільна реалізація аграрної продукції, підвищення гнучкості суб'єктів аграрного господарювання до змінних ринкових умов	Інтеграція аграрного виробництва до цільових запитів споживача - від окремих промислових галузей до індивідуального споживача

Примітка. Розроблено автором.

Центральне місце у методологічному відображенні сукупного аграрного продукту займає ринково орієнтована аграрна продукція, що представляє, з одного боку, кінцеву фінансово-економічну та комерційну результативність системи аграрного господарювання, з іншого боку, гарантує необхідний рівень продовольчої безпеки держави та виконує необхідне соціально-економічне завдання. Методично кінцевий аграрний продукт – це сукупність сировини, проміжної за ступенем технологічної обробки продукції (напівфабрикатів, матеріалів тощо) та готової до споживання (або технічної переробки) аграрної продукції рослинного, тваринного або

комбінованого походження. Причому частка зазначених компонентів на рівні різних вітчизняних аграрних господарств відрізняється. Зокрема, найбільший відсоток технологічно обробленої та готової до споживання продукції пропонують великі аграрні господарства України – агрохолдинги, оскільки мають власні переробні комплекси та відповідні технічні засоби, тоді як, від малих фермерських господарств на вітчизняний аграрний ринок надходить переважно сировина. Це корелює із процесами комерціалізації в діяльності відповідних підприємств і має відповідні фінансово-економічні результати.

Щодо перспектив удосконалення розвитку

аграрного сектора національної економіки, слід зробити акцент на можливостях поліпшення властивостей аграрної продукції за параметрами якості та екологічної безпечності. Методичні підходи до виробництва продукції високого рівня якості та екологічної безпеки в Україні дозволяють виділити аспект її функціональної значущості з позицій виробника, споживача,

суспільства в цілому. Ідеться про авторські пропозиції до методологічного розподілу при створенні аграрного продукту та аналізу відповідних процесів за окремими функціями – економічними, соціальними, екологічними, споживчими, культурно-естетичними, психологічними тощо у їх органічній єдності та взаємодії (рис. 1).

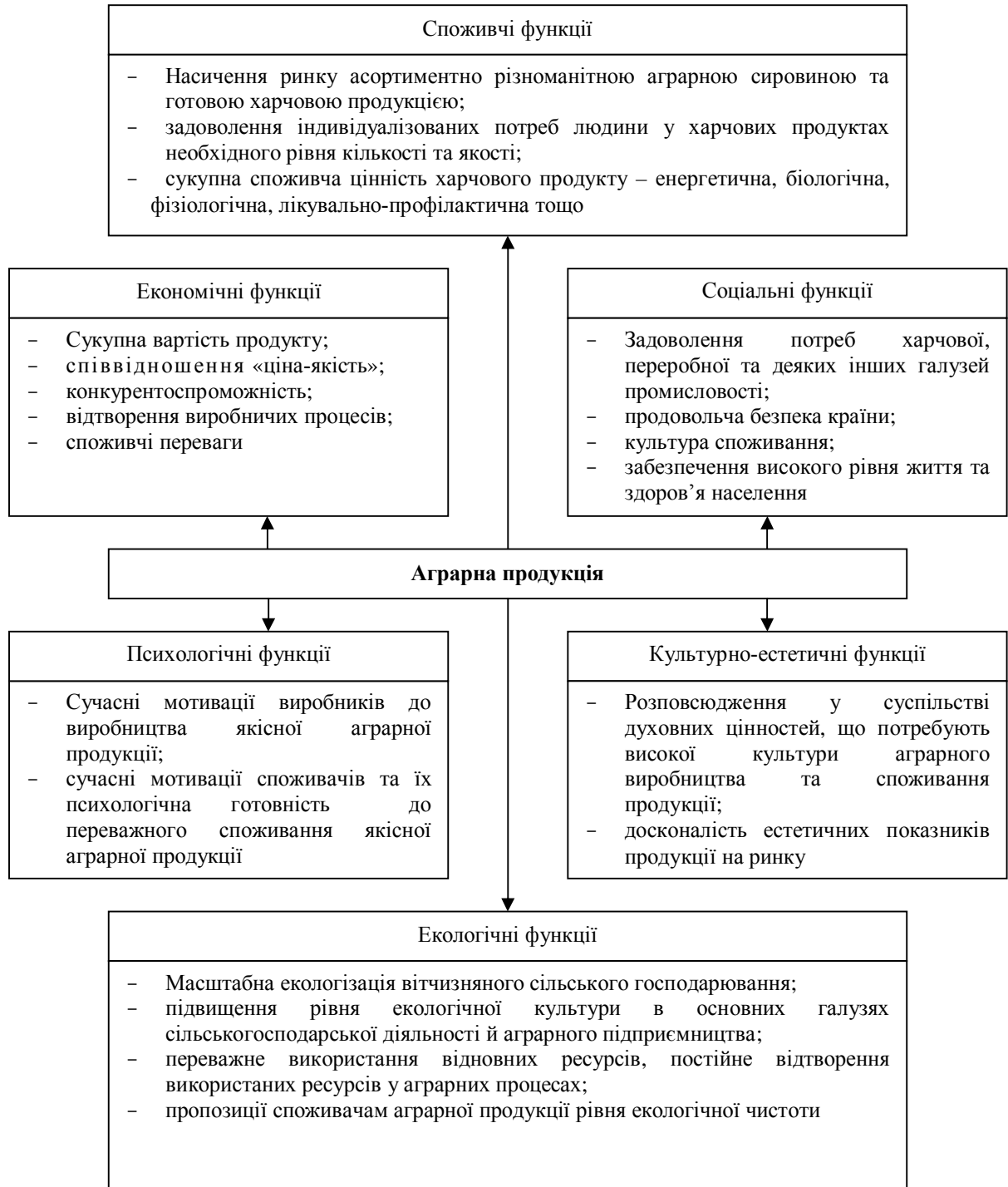

Рис. 1. Розподіл функціональних елементів створення аграрної продукції за параметрами «якість – соціально-економічне відтворення – безпечність»

Примітка. Розроблено автором.

Процес формування якості аграрної до споживача має значну кількість особливостей, продукції та доведення відповідних властивостей що потрібно розглядати в широкому та

локальному відображенні: 1) при формуванні стратегічної аграрної політики держави як комплексу перманентних заходів, які сприятимуть розвитку інтеграційних процесів як на рівні внутрішнього аграрного середовища, так і на рівні спільної аграрної політики України з країнами Європейського Союзу; 2) при проектних комерційних розрахунках на рівні окремих вітчизняних суб'єктів аграрного господарювання із урахуванням локальних екологічних особливостей, що сприятиме поступовій адаптації до нових ринкових викликів, підвищенню рівня інтегральної якості й екологічної безпечності сільськогосподарської сировини – продукції рослинництва, тваринництва та деяких інших аграрних галузей, а також забезпеченню необхідного рівня економічної доходності від такого виду діяльності. Водночас такі дії сприятимуть розвитку багатofункціональної політики держави, посиленню ролі окремих соціально-економічних та екологічних інституцій, відображенням чого буде масштабна екологізація системи аграрного господарювання, підвищення рівня екологічної культури вітчизняного суспільства в цілому як однієї з доміант піднесення України, формування нових цінностей.

На основі проведеного аналізу, нами пропонуються до розгляду та практичного урахування на рівні аграрного сектора національної економіки з позицій гарантування необхідного рівня якості та екологічної безпечності такі детермінанти специфікації аграрної продукції:

- по-перше, процес аграрного виробництва відображає найбільше (порівняно з іншими галузями промисловості) дію природних, зокрема біологічних чинників, як зовнішнього впливу (кліматичні та погодні умови), так і внутрішніх впливів (ідеться про засоби виробництва, зокрема кормові угіддя, насіннево-селекційну базу, поголів'я худоби та інші), відрізняється сезонністю, залученням до аграрних циклів та відповідним використанням значного обсягу природних ресурсів тощо;

- по-друге, аграрна продукція створюється в Україні в умовах інтенсивних екологічних навантажень, незадовільного стану вагомої частки сільськогосподарських територій за окремими екологічними параметрами, насамперед за рівнем забруднення повітря, вод, ґрунтів – хімічного, фізичного, біологічного тощо порушень агротехнічних і агрохімічних циклів у культурі ведення землеробства,

рослинництва, тваринництва та деяких інших галузях, як наслідок – відбувається екологічне забруднення аграрної сировини;

- по-третє, недостатнє використання інноваційних, екологічно орієнтованих аграрних технологій, для прикладу, практична відсутність на рівні окремих вітчизняних господарств сучасних методів поводження з відходами сільськогосподарського виробництва, застосування їх як вторинної сировини;

- по-четверте, недосконале нормативно-правове, методично-організаційне й технічне регулювання якості та безпечності аграрної сировини і готової продукції в умовах вітчизняного аграрного ринку (стосується суттєвого відставання від загальнодержавного рівня вітчизняної системи стандартизації сертифікації аграрної продукції, її метрологічного забезпечення та кваліметричного оцінювання);

- по-п'яте, незначна кількість прикладів впровадження на вітчизняних аграрних підприємствах міжнародних систем управління якістю (ISO серії 9000) та безпечністю (НАССР) продукції, що, як наслідок, впливає на низьку конкурентоспроможність вітчизняного аграрного продукту на світовому ринку.

Дослідження сфери вітчизняного аграрного виробництва, як-от з позицій концептуального підвищення рівня якості й екологічної безпечності аграрної продукції, потребують методологічного розвитку економічної думки в аспекті розуміння сутності окремих устояних термінів та їх належного застосування в практиці ведення аграрного господарювання. З цією метою нами проведено порівняльні дослідження використання категорій «якість» та «екологічна якість» щодо аграрної продукції, відображено їх з позицій соціальної значущості та відповідності встановленим нормам за техніко-технологічними, санітарно-гігієнічними, екологічними показниками (табл. 2).

Важливість проведеного порівняльного аналізу категорій «якість» і «екологічна якість» практично підтверджується розвитком вітчизняної споживчої аграрної політики в напрямі удосконалення й урегулювання з європейськими вимогами – створення сприятливих умов для насичення відповідного споживчого ринку (як внутрішнього, так і зовнішнього) якісною та безпечною аграрною продукцією, процесами, послугами, підвищення рівня охорони прав споживачів, захисту здоров'я та безпеки населення тощо.

**Порівняльна характеристика показників якості
й екологічної якості аграрної продукції**

Якість аграрної продукції	Екологічна якість аграрної продукції
Соціальні показники	
Це споживча властивість аграрного продукту, що характеризує його відповідність виробничому попиту та суспільним потребам населення, доцільність комерційного збуту і споживання відповідної продукції. Якість продукції на конкретному етапі відображає норми раціонального споживання	Потреби в продукції рівня екологічної чистоти обумовлюються співвідношенням досягнутої забезпеченості населення, характеризують ступінь задоволення потреб суспільства й окремої людини при використанні / споживанні відповідної продукції, тобто корисний ефект споживання
Технічні показники	
Технічний рівень якості охоплює сукупність техніко-експлуатаційних характеристик аграрної сировини та готової продукції. Показники слід встановлювати при проектуванні нових знарядь праці – машин, устаткування, приладів, транспортних засобів для аграрного виробництва та практично реалізовувати на рівні окремих господарюючих суб'єктів	Технічні показники переробленої аграрної продукції слід відобразити через комплексні показники: першого рівня – екологічна чистота виробництва, другого рівня – підвищена споживча цінність продукції як основа здорового харчування. Показники доцільно відтворити у спеціальних картах, які можливо використовувати при вивченні і визначенні попиту на нову аграрну продукцію, наприклад органічну, складанні бізнес-планів, рекламних матеріалів тощо
Технологічні показники	
Належний рівень культури споживання потребує нових підходів і рішень на національному рівні щодо інформування споживача про рівень якості на основі (хімічного) складу аграрної продукції, способи її переробки, рецептури, відсутність небезпечних речовин хімічного та біологічного походження тощо	Впровадження інноваційних технологій у процеси аграрного господарювання, в окремих випадках біологічного землеробства, програмування врожайності в системі біологічного рослинництва з метою виробництва екологічно чистої аграрної продукції, оптимізації використання відновних ресурсів
Санітарно-гігієнічні показники	
Відповідність показників якості та безпеки аграрного продукту регламентованим нормам, метрологічне забезпечення процесів та відповідне сертифікаційне підтвердження	Необхідність встановлення державних санітарних норм, правил, гігієнічних вимог до проведення аграрних процесів, безпеки сировини, готової аграрної за принципами екологічної чистоти
Екологічні показники	
Екологічне розвантаження ґрунтів у аграрному виробництві при одночасному науково обґрунтованому використанні хімічних речовин з метою отримання сталого високого врожаю аграрної продукції (за кількісними та якісними параметрами)	Екологічна якість аграрної продукції відображає її сукупні властивості, які визначають ступінь її здатності задовольняти встановлені й передбачені потреби у регламентованому рівні екологічної безпеки виробництва, переробки та споживання окремих товарних одиниць

Примітка. Розроблено автором.

Необхідне у системі вітчизняного аграрного господарювання є удосконалення економічної якості й обґрунтування відповідних економічних показників якості аграрної продукції. Економічна якість, як сучасна ринкова категорія, відображає здатність відповідної системи давати економічний ефект (у вигляді додатково отриманого прибутку) при виробництві та реалізації продукції підвищеної якості (порівняно із середньостатичною для підприємства). Що ж до аграрного середовища, то економічну якість аграрної продукції важливо оптимізувати поєднанням економічної ефективності й екологічної необхідності з метою створення умов для подальшого відтворення

аграрних циклів, насамперед у землеробстві та рослинництві, на основі високих параметрів якості довілля, що відповідають сучасним вимогам.

Пропонуємо авторське бачення процесів формування та підвищення економічної якості у процесі аграрного господарювання та створення аграрного продукту в таких методологічних напрямах:

- 1) управління якістю – менеджмент якості;
- 2) технічне регулювання вартості якості;
- 3) визначення вартості (ціни) забезпечення якості;
- 4) управління якістю довілля;
- 5) маркетинг якості.

Кожна із зазначених складових на окремому сільськогосподарському відобразатиме в окремому ракурсі економічну підприємстві України, що конкретизовано в якість (у тісній взаємодії з екологічною якістю) таблиці 3. процесів формування якості аграрної продукції

Таблиця 3

Перспективи формування показників економічної якості в діяльності вітчизняного аграрного підприємства

Показники	Характерні ознаки економічної якості
Менеджмент якості та системи якості	Доцільність впровадження на вітчизняних аграрних підприємствах систем управління якістю (СУЯ) на основі міжнародних стандартів ISO серії 9000, які передбачають управління якістю на етапах проектування, розробки процесів, виготовлення продукції. Дані стандарти безпосередньо не адаптовані до аграрної сфери, що треба методично зробити самому підприємству, враховуючи специфіку своєї діяльності, а також рекомендації міжнародних організацій, які мають причетність до харчового виробництва, зокрема FAO, Комісії Codex Alimentarius та інших
Технічне регулювання вартості якості	Модернізація парку техніки на рівні окремих сільськогосподарських підприємств (відповідних програм на державному рівні в Україні не існує), що дозволить підвищити продуктивність праці та знизити собівартість аграрної продукції. Впровадження інноваційних технологій у систему аграрного господарювання або оновлення традиційних на нових засадах. Закупівля та використання високопродуктивного селекційного матеріалу для рослинництва, садівництва, сучасних порід тварин, що відрізняються напрямом продуктивності для тваринництва
Визначення вартості (ціни) якості	Управління фінансами, що залучені на рівні підприємства до процесів, пов'язаних із забезпеченням та підвищенням якості, зокрема визначення термінів окупності витрат на якість, фінансових зв'язків із прибутком, оцінювання ефективності діючих систем управління якістю на підприємстві тощо. Розрахунок оптимальної вартості якості на конкретному етапі розвитку аграрного підприємства
Управління якістю навколишнього природного середовища	Еколого-економічна оцінка стану землекористування та використання земельних угідь, екологізація системи землеробства, тваринництва на рівні аграрного підприємства, екологічна оцінка агроландшафтів. Поєднання традиційного та біологічного рослинництва як екологічно безпечного
Маркетинг якості	Постійний моніторинг та дослідження змін відповідного аграрного ринку. Важливість вибору сегменту ринку, де оновлена за якістю продукція конкретного аграрного підприємства буде реалізуватись з найбільшою економічною віддачею, зокрема у формі зростання продаж

Примітка. Розроблено автором.

Використання оновлених методичних підходів, пов'язаних із тотальним підвищення якості на вітчизняних аграрних підприємствах сприятиме підвищенню рівня якості та конкурентоспроможності аграрної продукції, підвищить показники виробництва продукції на гектар оброблюваної площі, що корелює із вартістю продовольчої продукції, дозволить їй рівноправно виходити на зовнішні ринки та одночасно задовольняти підвищені споживчі вимоги вітчизняних споживачів. Водночас, значення підвищення якості аграрної продукції полягає в тому, що недостатній рівень якості має негативні економічні, соціальні та екологічні наслідки:

- економічні наслідки полягають у зменшенні прибутків підприємства, відповідних втратах матеріальних і трудових ресурсів,

затрачених на виготовлення, транспортування і зберігання недоброякісної аграрної продукції, додаткові витрати на ремонт техніки, усунення окремих невідповідностей тощо;

- соціальні наслідки проявляються у зниженні темпів зростання доброту населення, зниження культури виробництва та споживання, падінні престижу вітчизняних аграрних товаровиробників та підприємств переробних галузей, насамперед на внутрішньому ринку та деяких інших аспектах;

- екологічні наслідки – запобігання збитків навколишньому природному середовищу в умовах ризиків аграрної діяльності (що мають як об'єктивне, так і суб'єктивне походження), також додаткові витрати підприємств на відновлення ґрунтів, залучених до сільського господарювання, відновлення природних

ландшафтів, очищення природних водойм, що використовуються у сфері тваринництва, зокрема рибницьких господарств тощо.

У контексті до зазначеного, йдеться про перспективи застосування сучасних, різноспрямованих підходів до розвитку економіки якості на рівні окремих вітчизняних суб'єктів аграрного господарювання, важливим є виявлення економічних та комерційних ініціатив керівниками підприємств, використання альтернативних шляхів залучення фінансування, додаткових інвестицій, ефективних лізингових технічних схем, систем внутрішнього стимулювання на підприємстві виробництва аграрної продукції високого рівня якості та екологічної безпечності.

Висновки. У результаті проведеного дослідження розроблено методологічні принципи управління якістю та безпечністю вітчизняного аграрного продукту, що, з одного боку, відображає наявні елементи управління, які

потрібно розвивати як сучасні механізми менеджменту, з іншого боку, дозволяє спрямовувати управлінські дії в русло соціальних мотивацій, реструктуризації аграрних відносин, ефективного управління ресурсами, економічної результативності, екологічної безпечності.

У подальших дослідження необхідно проаналізувати економічну та екологічну складову доцільності впровадження на вітчизняних аграрних підприємствах систем управління безпечністю харчових продуктів НАССР. Перспективність масштабної реалізації такого проекту в системі аграрного господарювання України обґрунтовується взаємозалежністю безпеки аграрної продукції та екологічної безпеки довкілля на основі метрологічного забезпечення, стандартизаційного регулювання та сертифікаційного підтвердження відповідності.

Список літератури

1. Лопатинський Ю.М. Перспективи формування нових стандартів якості аграрної продукції [Текст] / Ю.М. Лопатинський, Т.Л. Шкабара // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Серія : економічні науки. – Чернівці : АНТ, 2003. – Випуск II. – С. 239-250.
2. Буряк Р.І. Еволюція поняття якості як чинника економічного розвитку [Текст] / Р.І. Буряк // Економіка і управління. – 2011. – №4. – С. 18-24.
3. Буряк Р.І. Методологічні підходи до оцінки якості діяльності підприємств аграрної сфери економіки [Текст] / Р.І. Буряк // Економіка і управління. – 2011. – № 1. – С. 108-113.
4. Тахтай Н.В. Аналіз методів економічної ефективності стандартизації та якості продукції [Текст] / Н.В. Тахтай, О.І. Мощенко // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. – 2012. – Вип. 2. – С. 127-130.
5. Криворук Б.М. Організаційно-економічні засади функціонування процесу контролю якості сільськогосподарської продукції: вітчизняні реалії та виклики сьогодення [Текст] / Б.М. Криворук // Агросвіт. – 2016. – № 22. – С. 58-61.
6. Трум А.В. Управління якістю аграрної продукції як критерій конкурентоспроможності сучасних підприємств [Текст] / А.В. Трум // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2015. – Вип. 222. – С. 158-164.
7. Тимофєва Г.С. Теоретичні засади формування конкурентоспроможності аграрних підприємств [Текст] / Г.С. Тимофєва, О.В. Крюковська // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. – 2013. – №11. – С. 212-218.
8. Ткаченко К.В. Якість продукції як об'єкт управління на аграрних підприємствах [Текст] / К.В. Ткаченко // Економіка та управління АПК. – 2012. – Вип. 9. – С. 60-65.
9. Кулешова Г. НАССР – складова системи управління якістю продукції аграрних підприємств [Текст] / Г. Кулешова // Економіст. – 2012. – №2. – С. 56-58.
10. Лапін О.В. Впровадження міжнародних стандартів ISO серій 9000 та 14000, НАССР і формування систем менеджменту якості на аграрних підприємствах України [Текст] / О.В. Лапін, В.П. Фідріф // Агросвіт. – 2014. – №23. – С. 43-47.
11. Березовая С.С. Необхідність впровадження в Україні систем управління безпекою продуктів харчування на основі принципів НАССР [Текст] / С.С. Березовая // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2015. – №2. – С. 43-48.
12. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

References

1. Lopatynskiy Y.M. and Shkabara T.L. (2003), "Prospects for the development of new quality standards for agricultural products", *Naukovyj visnyk Chernivets'kogo torgoveln'o-ekonomichnogo instytutu KNTEU. Seriya : ekonomichni nauky. – Chernivtsi : ANT*, vol. II, pp. 239-250.
2. Buryak R.I. (2011), "The evolution of the concept of quality as a factor of economic development", *Ekonomika i upravlinnya*, vol. 4, pp. 18-24.
3. Buryak R.I. (2011), "Methodological approaches to assessing the quality of the activities of enterprises of agrarian sphere of economy", *Ekonomika i upravlinnya*, vol. 1, pp. 108-113.
4. Takhtay N.V. and Moshchenko O.I. (2012), "Analysis of the methods of economic efficiency of standardization and quality of products", *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho universytetu Povitryanykh syl*, vol. 2, pp. 127-130.
5. Kryvoruk B.M. (2016), "Organizational and economic principles of functioning of the process of

quality control of agricultural products: domestic realities and challenges of today”, *Ahrosvit*, vol. 22, pp. 58-61.

6. Trum A.V. (2015), “Quality management of agricultural production as a criterion for the competitiveness of modern enterprises”, *Naukovy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. Seriya : Ekonomika, ahrarnyy menedzhment, biznes*, vol. 222, pp. 158-164.

7. Tymofyeva H.S. and Kryukovs'ka O.V. (2013), “Theoretical basis of formation of competitiveness of agricultural enterprises”, *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu im. V.V. Dokuchayeva. Ser.: Ekonomichni nauky*, vol. 11, pp. 212-218.

8. Tkachenko K.V. (2012), “Quality of products as an object of management in agrarian enterprises”, *Ekonomika ta upravlinnya APK*, vol. 9, pp. 60-65.

9. Kuleshova H. (2012), “HACCP – part of quality management system of agricultural enterprises”, *Ekonomist*, vol. 2, pp. 56-58.

10. Lapin O.V. and Fridrif V.P. (2014), “The introduction of international standards ISO 9000 and 14000, HACCP and formation of quality management systems in Ukraine agricultural enterprises”, *Ahrosvit*, vol. 23, pp. 43-47.

11. Berezovaya S.S. (2015), “The need to introduce in Ukraine the food safety management systems based on the principles of HACCP”, *Standartyzatsiya. Sertyfikatsiya. Yakist'*, vol. 2, pp. 43-48.

12. On the strategy of sustainable development “Ukraine 2020” (2015), available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 27.04.2017)

Аннотация

Виктор Меглей

СОВРЕМЕННЫЕ ПРИНЦИПЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ АГРАРНОГО ПРОДУКТА

Проанализировано составляющие воспроизведения отечественного аграрного сектора на новых принципах в контексте формирования аграрного продукта регламентированного уровня качества и экологической безопасности. Систематизировано принципы управления процессами создания совокупного аграрного продукта по качественным параметрам. Изучены отдельные спецификации аграрной продукции, которые следует практически учитывать на уровне аграрного сектора национальной экономики и отдельных хозяйствующих субъектов. Дано сравнительную характеристику качества и экологического качества аграрной продукции по социальным, технико-технологическим, санитарно-гигиеническим и экологическим показателям. Исследовано методологическое распределение функциональных параметров в системе создания совокупного аграрного продукта по параметрам «качество-воспроизведение-безопасность». Предложено авторское видение направлений повышения экономического качества в процессе аграрного хозяйствования и производства аграрного продукта.

Ключевые слова: аграрная сфера, аграрный сектор экономики, аграрная политика, совокупный аграрный продукт, аграрная продукция, качество, экологическая безопасность

Summary

Viktor Megley

MODERN PRINCIPLES OF MANAGEMENT OF QUALITY AND ENVIRONMENTAL SAFETY OF AGRICULTURAL PRODUCT

The components of reproduction of domestic agricultural sector on the new principles in context of formation of the agricultural product of regimented level of quality and environmental safety are analyzed in the article. The author's definition of category “total agricultural product” that reflects both the processes of agricultural activity and outcome is proposed. Principles of management of the main components of creation of total agricultural product by quality parameters, that is reflected on the level of social motivations, economic performance, ensuring of the required level of quality and competitiveness of agricultural products, are systematized. Certain specifications of domestic agricultural products, that are related to intensive environmental burden, lack of use of innovative, environmentally oriented agricultural technologies at agricultural enterprises, imperfect legal, methodological, organizational, technical regulation of quality and safety of agricultural raw materials and finished products in conditions of the domestic agricultural market, are investigated. It is proposed to take into account the grounded definitions of features of agricultural products at the level of agricultural sector of the economy and individual businesses. The comparative characteristic of quality and environmental quality of agricultural products by social, technical and technological, sanitary and hygienic, and environmental indicators is given. Methodological allocation of functional parameters in the system of creating of total agricultural product by the parameters “quality-playback-safety” is investigated. Perspective tasks of ecologization of the domestic agrarian sphere, increasing of the level of the ecological culture in key sectors of farming and agricultural businesses, reproduction of used resources, offers of agricultural production of level of ecological purity to consumers, are methodically combined. The author's vision of directions of improving of economic quality in the process of agricultural management and production of agricultural products is proposed.

Keywords: agrarian sphere, agrarian sector of economy, agrarian policy, aggregate agrarian product, agrarian products, quality, environmental safety

Стаття надійшла до редакції 01.05.2017